

FF:JIA017 Teorie literatury

Rozbor literárneho diela

Je to človek?

Bibliografické údaje

Názov knihy	Je to človek?
Originálny názov	Se questo é un uomo
Autor	Primo Levi
Rok vydania	2001
Prvé vydanie	1946
Vydavateľ	Giulio Einaudi Editore S.p.A.
Miesto vydania	Turín
Jazyk vydania	taliansky jazyk
Žáner	historický autobiografický román
Väzba knihy	brožovaná väzba
Počet strán	265
ISBN	80-967210-7-0

Téma – námet diela

Už pri letmom pohľade na obal knihy literárneho diela *Je to človek?*, nám jeho ústrednú tému naznačí jej vizuálna stránka a titul. Hlavnú myšlienku epického literárneho diela, načrtnutú v samotnom titule knihy, predstavuje filozofická otázka, na ktorú sa autor snaží počas celého rozprávania nájsť odpoveď, a ktorá v čitateľovi vzbudí podvedomé myšlienkové úvahy nad hodnotami a samotnou existenciou človeka.

Toto literárne dielo zodpovedá autobiografickému textu, v ktorom autor zaznamenáva udalosti prežité v koncentračnom tábore Osvienčim počas Druhej svetovej vojny. Dielo, ktoré čerpá z pamäti autora, však nevzniklo len za účelom psychologickej terapie vyrovať sa z predošlými udalosťami. Byť pochopený a vypočutý boli sekundárne motívy autora. Autorovým hlavným zámerom, bolo podať autentické, subjektívne svedectvo ďalším generáciám. Čitateľ sa tak stretáva s nie len literárne hodnotným dielom, ale dielom, ktoré vďaka svojej umiernennej, opisnej a zrozumiteľnej povahe vykazuje známky plnohodnotného historického dokumentu.

Hlavná téma: Autor sa predovšetkým zaoberá **otázkou ľudskej existencie človeka** v neľudsky krutých podmienkach. Venuje sa skúmaním ľudskej duše a osobnosti, ktorá v koncentračnom tábore podliehala degradácii toho najnižšieho stupňa. Dielo zobrazuje vývoj udalostí v autorovom živote počas Druhej svetovej vojny od jeho zajatia do koncentračného tábora Osvienčim v roku 1944 až po jeho oslobodenie ruskými vojakmi v roku 1945.

Vedľajšia téma: Autor úpenlivo bojuje v každodenných neľahkých podmienkach o fyzické i psychické prežitie sprevádzané nádejou, že raz bude opäť na slobode.

Motivická výstavba a rekurentné motívy

Román sa skladá z veľkého množstva motívov - významových stavebných jednotiek, ktoré sa prelínajú, navzájom na seba nadväzujú a smerujú k spoločnej myšlienke vytvárajúc celok.

Jednotlivo použité motívy by sme mohli rozdeliť na fyzické a psychologické.

Fyzické motívy: práca, hlad, násilie, únava, bolesť;

Psychologické: chaos, absurdnosť ideológie, nádej, spomienky, pamäť, dôstojnosť a hodnoty samotného človeka;

V románe sa taktiež často stretávame s **motívom kontrastu**, a to hneď v rôznych podobách.

Kontrast medzi prítomnosťou a minulosťou – autor, a zároveň aj hlavná postava diela, spomína a porovnáva svoj život pred a po príchode do koncentračného tábora.

Kontrast medzi nadriadenými a podriadenými - kontrast medzi autoritatívnou masou nadriadených nacistických Nemcov a podriadenu masou (prevažne) židovských zajatcov nazývaných "Häftling".

Kontrast medzi bývalými a súčasnými identitami – hlavná postava: pred príchodom do tábora ako vyštudovaný chemik s menom, pôvodom a rodinou, v tábore ako "Häftling", číslo, jeden z mnohých.

Kontrast medzi dobrom a zlom – autor analyzuje psychologické črty vzťahov medzi autoritami a podriadenými, tak ako aj vzťahy a mieru ľudskosti medzi rovnocennými zajatcami.

Tematická výstavba a kompozícia

Historický román je rozdelený do niekoľkých významových častí.

Úvod knihy sa skladá z úvahovej básne s názvom *Je to človek?* a Predslovu autora.

Knihy sa formálne delí na sedemnást kapitól, pričom je zakončená dodatkom ku knihe doloženým v roku 1976, kde autor objasňuje a zároveň i odpovedá na osem najčastejších otázok, či nedorozumení, ktoré sa ho v priebehu rokov prezentovania knihy po školách študenti pýtali.

Samotný záver knihy predstavuje Doslov s názvom *Svedectvo Prima Leviho* napísaným Egonom Gálom.

V knihe prevláda epickosť, a preto dielo spadá pod syžetový žáner.

Kompozícia – princíp kauzality a princíp tektoniky.

1)Princíp kauzality – pre dielo je typická kauzálna výstavba- motívy na seba nadväzujú racionálne a chronologicky tak, že existencia jedného vplýva na existenciu ostatných.

2)Princíp tektoniky (ráz kompozície) – vyskytuje sa tu tektonická (uzavretá) výstavba – dielo má pevnú stavbu, logické vzťahy medzi danými motívmi, formu: úvod, jadro, záver, kompozícia je uzavretá;

Priestor

Dej sa odohráva prevažne v oblasti koncentračného tábora Osvienčim v Poľsku.

Na začiatku rozprávania sa autor nachádza v svojom rodnom meste Turíne, kde ho kvôli pridruženiu sa k partizánom chytia a prevezú do Modeny, kde sa následne rozhodne o jeho deportácii aj spolu s ďalšími židmi do koncentračného tábora Osvienčim. Rozprávanie sa končí v útrobach tábora ohraničeného elektrickým plotom.

Opis prostredia oblasti tábora je strohý a zrozumiteľný. Autor - rozprávač opisuje ponurú a neprívetivú atmosféru miesta, na ktorom sa vytvoril neprírodný systém spôsobu prežívania.

Čitateľ sa prenese očami autora na miesto, kde pojem ľudskosť strácal na význame.

Prevažujú pojmy ako ponuroseň, špina, stiesnenosť, zima, smrad, strach, smrť;

Čas

Dielo zobrazuje vývoj udalostí v autorovom živote počas Druhej svetovej vojny od jeho zajatia v Taliansku 13. decembra 1943 a dvojtýždňového prevozu do koncentračného tábora Osvienčim v roku 1944 až po jeho oslobodenie ruskými vojakmi v roku 1945.

Vyskytujú sa tu i prvky viac časovosti (polychronie), keď sa autor vráti k spomienke z minulosti, či keď odbočí od rozprávania a prezradí čitateľom fakt z budúcnosti (napríklad pri rozhovore s inou postavou prezradí, či sa s ňou ešte uvidí alebo nie).

Prvé podnety na zhotovenie tohto literárneho diela sa však rodili v hlave autora ešte počas aktuálneho prežívania opisovaných udalostí. Dielo vznikalo najskôr nepravidelným záznamom jednotlivých udalostí, ktoré autor považoval za nevyhnutné zmieniť, nehľadiac pri tom na časovú rovinu. Až neskôr v poslednom procese finalizácie knihy, boli jednotlivé časti/kapitoly usporiadané chronologicky.

„Potreba rozprávať bola tak silná, že som knihu začal písať ešte tam, v nemeckom laboratóriu, počas ľadovej zimy, vojny a dotieravých pohľadov, hoci som vedel, že v žiadnom prípade nebudem môcť tie narýchlo načmárané poznámky uchovať, že ich budem musieť okamžite zahodiť, pretože keby ich u mňa našli, stáli by ma život.“

Konfigurácia postáv

V spomínanom epickom diele sa nachádza rozsiahle množstvo postáv, s ktorými autor príde do styku. Predovšetkým je v románe kladený dôraz na opis udalostí v koncentračnom tábore, v ktorom nebolo nič isté, či stále. Už vôbec nie ľudia, ľudské životy.

V dôsledku veľmi rýchleho spádu udalostí a striedaním postáv, sa autor nezaobrá ich prílišným detailným opisovaním, z toho dôvodu je charakter postáv popísaný len veľmi zbežne.

Jediná stála postava počas celého rozprávania je Primo Levi, samotný autor a rozprávač svedectva.

Hlavná postava:

Primo Levi – autor a rozprávač príbehu je mladý 24-ročný Talian, čerstvý chemik žijúci v Turíne, ktorý sa počas Druhej svetovej vojny pridá k partizánom. V roku 1943 bol zajatý za zradu režimu a následne premiestnený do Modeny, kde sa vzápätí rozhodlo o jeho deportácii do koncentračného tábora Osvienčim, kde prichádza o svoju doterajšiu identitu a stáva sa z neho číslo, jeden z mnohých zajatcov tvoriacich identickú masu ľudí. Hlavná postava sprevádza čitateľov od začiatku rozprávania až do konca. Je ňou nízky mladý muž, ktorý s vierou a vytrvalosťou dokázal za každých okolností nepodľahnúť a vydržať až do konca pevne rozhodnutý prežiť a podať svedectvo o tom, čo zažil. Hoci bol dennodenne vystavovaný fyzickému i psychickému teroru, jeho svedectvo je vyrozprávané s umierneným odstupom človeka s veľkým duchom.

Vedľajšie postavy:

Lorenzo – ochranca hlavnej postavy, ktorý autorovi dokázal pomáhať nezištne – na rozdiel od iných. Vďaka ľudskosti, ktorú uňho autor našiel, nabral silu nezabudnúť byť človekom.

Alberto – najlepší priateľ autora, mladý 25-ročný Talian, ktorého autor poznal z univerzity. Inteligentný, so všetkými dobre vychádzajúci mladý muž, ktorý sa šikovne adaptuje do systému v tábore. Spolu s autorom ich každý pozná ako "tí dvaja Taliani". Prežijú spolu celý čas v tábore, až do dňa kedy sú nútení rozlúčiť sa, kvôli autorovej chorobe. Primo ostáva v opustenom tábore, zatiaľ čo Alberto z neho odchádza aj spolu s ostatnými zajatcami. Dúfajúc v šťastný koniec, však počas presunu zahynie.

Rozprávač

Rozprávačom príbehu je samotný autor, Primo Levi - tzv. personálny rozprávač, ktorý je zároveň aj hlavnou postavou vystupujúcou v príbehu.

Príbeh je rozprávaný chronologicky od príchodu po odchod z tábora, vyrozprávaný na základe skutočných udalostí.

Autor – rozprávač, pôsobí veľmi vyrovnané a pokojne, s odstupom sa snaží čo najvernejšie zachytiť udalosti, ktorých sa stal obeťou. Nehaní, neobviňuje, len podáva svedectvo jeho očami – jedná sa o vnútornú fokalizáciu. Čitateľ nazerá do autorovej mysle i duše a vidí okolitý svet a dianie jeho subjektívnym pohľadom, preto ide o intradiegetického a homodiegetického rozprávača, uplatňujúceho osobnú/subjektívnu ich-formu.